

### ? *Have eller være*

Som sproglig student årgang 1958 har jeg lært megen dansk grammatik og undrer mig som så mange andre over den sproglige udvikling, man hører i radio og tv og som i vores ører ofte lyder helt "forkert" både i grammatik og tone. Blandt andet har jeg bemærket, at man næsten aldrig mere bruger *er* i de sammensatte tider, fx *er kommet*, *er gået*, *er blevet*, men at *har* udelukkende bruges, fx *hun har kommet tilbage*, *prisen har steget*, *det har blevet til*, *det har faldet mig for brystet*, etc. Det lyder helt forkert i mine ører, men er formentlig korrekt nudansk? Jeg vil være glad for at høre lidt om dette.

Venlig hilsen

Dorrit Jarner

Vanløse

! På dansk kan både *være* og *have* anvendes som hjælpeverbum i forbindelse med præteritum participium (kort tillægsform). Som grundregel anvender vi *have* i forbindelse med transitive participier (*jeg har spist en ostemad*), mens vi i forbindelse med intransitive participier anvender *have*, når vi vil beskrive en tilstand (*jeg har gået hele dagen*), og *være*, når vi vil beskrive en overgang (*jeg er den, der er skredet*). Den regel holder stadig langt hen ad vejen, men det er rigtigt, at der undertiden optræder et *have*, hvor man i overensstemmelse med reglen kunne forvente et *være*.

Det kan der være flere årsager til. Én mulig årsag er indflydelse fra engelsk eller (mindre sandsynligt) svensk, hvor modparterne til *have* er enerådende som perfektumshjælpeverber. En anden mulig årsag er indflydelse fra danske dialekter. Det er velkendt, at *have* har en videre distribution i ømålene (særlig bornholmsk) end i rigsmålet, og man kunne forestille sig, at de tidligere tavse ømålstalere nu kommer så hyppigt til orde uden for deres øsamfund, at de påvirker rigsmålet (samtidig med at de oprindelige ømål er under afvikling). Endelig skal det nævnes, at *have* i modsætning til *være* har en såkaldt "evidential" anvendelse, hvor det angiver, at et udsagn er en følgeslutning, en konklusion på et ræsonnement. Et eksempel på denne anvendelse findes i følgende tekststump (fra undervisningsportalen *VirtuelGalathea3*), hvor *har gået* anvendes nærsynonymt med *må være gået* et par linjer tidligere.

*Skelettet er ikke helt. Mystiske omstændigheder må være gået forud for begravelsen. Det ser ud til, at en underarm og underben i venstre side mangler, og på højre ben er knæet hugget væk. Det kan betyde, at særlige dødsritualer, som vi kun kan gætte os*

*til, har gået forud for begravelsen. Rituel kannibalisme eller forfædre-magi kan være en af forklaringerne.*

Det er muligt, at de tidlige anvendelser af *have* er ved at brede sig. Det kan tilmed tænkes, at *have* med tiden helt vil fortrænge *være*, ligesom det er sket i svensk. Hvis det er tilfældet, vil udviklingen imidlertid være vendt på en tallerken. For siden 1700 er det i dansk *være* der er gået frem på *haves* bekostning.

*KB*